

Norges Høyesterett - HR-2009-2231-A - Rt-2009-1502

Instans	Norges Høyesterett - Dom.
Dato	2009-11-26
Publisert	HR-2009-2231-A - Rt-2009-1502
Stikkord	Tingsrett. Panterett. Panterettens omfang. Panteloven § 1-2.
Sammendrag	Saken gjaldt om panterett i et fiskefartøy også omfattet den del av salgsvederlaget som kunne henføres til verdien av de fisketillatelser som var knyttet til fartøyet. Høyesterett kom til at det var inngått avtale om at bankens pant også omfattet de fisketillatelsene som tilhørte fartøyet. Det ble vist til kredittpraksis og at det av regelverket for de ulike typer fisketillatelser fremgår at de er gitt for ett bestemt fartøy, se deltakerlovens § 4, § 12 og § 21.
Saksgang	Oslo tingrett TOSLO-2007-105647 - Borgarting lagmannsrett LB-2008-102498 - Høyesterett HR-2009-2231-A, (sak nr. 2009/794), sivil sak, anke over dom.
Parter	Barents Eagle AS, dets konkursbo (advokat Hans Henrik Linnet - til prøve) mot Nordea Bank Norge ASA (advokat Dag Olav Knudsen - til prøve).
Forfatter	Matheson, Indreberg, Flock, Øie, Justitiarius Schei.
Sist oppdatert	

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder spørsmålet om panterett i et fiskefartøy også omfatter den del av salgsvederlaget som kan henføres til verdien av de fisketillatelse som er knyttet til fartøyet.
- (2) Sakens bakgrunn kan sammenfattes slik:
- (3) Fiskebåtrederi Kjelvik AS eide på et tidspunkt fartøyet «Kjelvik», som hadde fiskekvoterettigheter i form av torsketrålkonsesjon og reketrålkonsesjon (0,35 torsk permanent, 0,23 torsk strukturert i 13 år fra 1998 og 208 kbm reke). Kjelvik AS fikk gjennom såkalt utskiftingstillatelse adgang til å overføre de nevnte fisketillatelsene til et nytt fartøy.
- (4) Rederiet solgte «Kjelvik» mot slutten av 2000 og ervervet ved kjøpekontrakt datert 9. mars 2001 i stedet fartøyet «Ingar Iversen». Kjøpesummen var kr 55 000 000. Fartøyet tilhørte havfiskeflåten og hadde en lengde på 61 m. De fisketillatelsene som hadde vært knyttet til «Kjelvik», ble i henhold til utskiftingstillatelsene overført til erstatningsfartøyet. Rederiet skiftet samtidig navn til Barents Eagle AS, og fartøyet ble omdøpt til «Barents Eagle».
- (5) Kjøpet av «Barents Eagle» ble finansiert gjennom et nedbetalingslån i Nordea Bank Norge ASA (den gang Kreditkassen) på kr 60 000 000. I henhold til lånetilsagnet datert 18. mars 2001 skulle kr 55 000 000 gå til dekning av kjøpesummen for båten. Restlånet på kr 5 000 000 skulle dekke utgifter til oppgradering av fartøyet etter hvert som utgiftene påløp.
- (6) Som sikkerhet for lånet utstedte selskapet den 21. mars 2001 en skipspantobligasjon i fartøyet, pålydende kr 66 000 000. Pantobligasjonen ble senere registrert i Skipsregisteret. Det ble i tillegg utstedt en rekke sidesikkerheter i form av pant i varelager, fiskeredskaper og kundefordringer.
- (7) Nordeas tilbud inneholdt også et krav om at alle nødvendige tillatelse fra norske fiskerimyndigheter ble innhentet og godkjent av banken. Videre ble det i tilsagnsbrevet stilt følgende betingelser:
 - «7. Primært skal det legges inn 93 % torskekvote og reke i selskapet, men velger eierne å legge inn bare konsesjoner for 58 % torsk og reke må Barents Havfiske AS stille en selvskyldnerkausjon for kr 7.500.000.
 8. ...
 9. Kausjonen vil bli slettet ved tilførsel av 35 % torskekonsesjon eller når samlet lån til Kreditkassen blir mindre enn kr 52.500.000.»
- (8) Barents Havfiske AS utstedte senere en selvskyldnerkausjon for banklånet, pålydende kr 7 500 000.
- (9) Skipspantobligasjonen inneholdt flere vilkår. I vilkårenes § 1 heter det at pantthavers samtykke må innhentes «før opphugging, endring av pantets art eller større påkostning foretas».
- (10) Barents Eagle AS inngikk den 8. november 2002 en kassekredittkontrakt på kr 2 000 000 med Nordea. Sikkerhetene som var etablert for nedbetalingslånet på kr 60 000 000, lå også som sikkerheter for kassekreditten. Av kontraktsbetingelsene fremgår i pkt. 8 d) at avtalen kunne sies opp dersom «låntaker ... får inndratt eller ikke fornyet konsesjoner/tillatelse som er nødvendig for lovlig drift av virksomheten».
- (11) I selskapets regnskaper for 2002 ble skipet bokført til en verdi av kr 62 750 000, mens fiskerettighetene ble bokført til en verdi av kr 9 353 081. Det ble i note til regnskapet opplyst at fiskerettighetene var pantsatt for egen gjeld.
- (12) Barents Eagle AS kom etter hvert i mislighold overfor Nordea. Banken begjærte den 8. mars 2004 tvangssalg av fiskefartøyet. Banken avkrevde i den forbindelse en erklæring fra selskapet om at det ikke ville bli disponert over konsesjonene uten samtykke fra Nordea. Fartøyet var på den tid kaskoforsikret til en forsikringssum av kr 80 000 000.
- (13) Barents Eagle AS begjærte oppbud før fartøyet var solgt. Konkurs ble åpnet ved Øst-Finnmark tingretts kjennelse den 13. august 2004. Det ble kort tid etter konkurseråpningen klarlagt at selskapets aktiva var overbeheftet, og eiendelene ble den 24. august 2004 derfor tilbakelevert (abandonert) til konkursdebitor. Nordea fikk som pantthaver i alle boets aktiva senere fullmakt til å realisere de pantsatte eiendelene.
- (14) Banken fremforhandlet etter dette en ramme for kjøp av «Barents Eagle» med konsesjoner. Rammen ble fremforhandlet med et selskap under stiftelse (SUS) ved Tobøfisk AS (51 %) og Norway Seafoods Hammerfest AS (49 %). Norway Seafoods AS opptrådte på vegne av SUS. I

avtalen var prisen på kvoterettighetene satt til kr 14 750 000, mens prisen på fartøyet var satt til kr 24 000 000. SUS skulle kort tid etter overtakelsen av «Barents Eagle» videregjøre fartøyet uten fisketillatelsene. SUS skulle da føre fisketillatelsene fra «Barents Eagle» over på «Rairo» som erstatningsfartøy.

- (15) Da salget av «Barents Eagle» var gjennomført, benyttet Nordea hele vederlaget på kr 38 750 000 til nedregulering av pantegjelden, som da var på kr 60 967 264.
- (16) De øvrige kreditorene i Barents Eagle AS' konkursbo begjærte etter dette at konkursbehandlingen måtte fortsette. I begjæringen heter det:
- «Saksøkerne bestrider at Nordea kunne benytte salgsvederlaget for fiskerettighetene til å nedregulere det pantesikrede kravet. Saksøkerne mener at salgsvederlaget for fiskerettighetene ikke er omfattet av Nordeas pant, slik at vederlaget skulle tilfalt boet og de uprioriterte kreditorene i boet.»
- (17) Øst-Finnmark tingrett avsa kjennelse om at boet ble tatt under fortsatt konkursbehandling. Bostyrer henvendte seg til Nordea bl.a. for å klargjøre muligheten for en minnelig løsning med utgangspunkt i den anførsel som de usikrede kreditorene hadde fremsatt i begjæringen om fortsatt konkursbehandling. Banken fremholdt i sitt svarbrev at den var i sin fulle rett når den hadde beholdt salgsvederlaget i sin helhet ved salget av «Barents Eagle». Den fant derfor ikke grunnlag for å gå inn i noen diskusjon med boet om en minnelig ordning.
- (18) Konkursboet anla deretter søksmål for Oslo tingrett med påstand om at Nordea skulle dømmes til å betale kr 14 750 000 - som var vederlaget for fisketillatelsene - til Barents Eagle AS' konkursbo. Oslo tingrett avsa den 18. februar 2008 dom (TOSLO-2007-105647) med slik domsslutning:
- «1. Nordea Bank Norge ASA frifinnes.
2. Barents Eagle AS, dets konkursbo, dømmes til å betale kr 75 600 - syttifemtusensekshundre - i saksomkostninger til Nordea Bank Norge ASA innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse med tillegg av lovens forsinkelsesrenter fra forfall til betaling skjer.»
- (19) Konkursboet brakte avgjørelsen inn for Borgarting lagmannsrett, som den 2. mars 2009 avsa dom (LB-2008-102498) med slik domsslutning:
- «1. Anken forkastes.
2. Saksomkostnader tilkjennes ikke for noen instans.»
- (20) Konkursboet har påanket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens bevisbedømmelse og rettsanvendelse. Saken står i samme stilling for Høyesterett som for lagmannsretten.
- (21) Den ankende part - *Barents Eagle AS' konkursbo* - har i hovedsak anført:
- (22) Etter panteloven § 1-2 andre ledd kan panterrett bare stiftes rettsgyldig hvor dette er hjemlet i lov. Kravet om lovhjemmel er begrunnet i hensynet til personalkreditten. Omfattende separatistrett gjennom panterettigheter legger beslag på aktiva og reduserer de usikrede kreditorenes dekningsmuligheter. Hvilke formuesobjekter det skal kunne gis panterettigheter i, er derfor et lovgiverspørsmål. En fisketillatelse må ut fra bedriftsøkonomiske realiteter bedømmes som et bestemt formuesgode. Det finnes ingen lovhjemmel for å kunne pantsette et slikt formuesgode. Følgelig kan en panthaver i et fiskefartøy ikke kreve separatistrett for den del av realisasjonsverdien for fartøyet som kan tilbakeføres til en slik tillatelse.
- (23) Kjøpekontrakten for «Barents Eagle» gjaldt erverv av et fartøy. Nordea verken finansierte - eller stilte krav om sikkerhet i - en fisketillatelse. Lånetilsagnets pkt. 7, som inneholder en betingelse om selvskyldnerkausjon dersom ikke torsk- og rekekvotene til selskapet ble økt, kan bare forstås som et krav om et driftsgrunnlag og en kontantstrøm som var tilstrekkelig til å kunne betjene gjelden i selskapet.
- (24) En separatistrett for verdien av fisketillatelsen oppfyller ikke de krav til notoritet som må gjelde i panteretten. En panterett i et slikt aksessorium til fartøypantet vil ikke fremgå av noe register.
- (25) En fisketillatelse har mye til felles med andre tillatelser til utnyttelse av naturressurser, slik som utvinningstillatelser i petroleumssektoren, konsesjoner i fiskeoppdrettsnæringen og utmål i bergverkssektoren. Alle de nevnte tillatelsene kan pantsettes etter egne bestemmelser i særlovgivningen. Ettersom det ikke finnes noen tilsvarende hjemmel for pantsettelse av fisketillatelser, taler dette for at lovgiver ikke har ment at slike tillatelser skal kunne pantsettes; og

da heller ikke at de kan nyte vern som et aksessorium til skipspanteretten.

- (26) Fisketillatelser er et knapphetsgode ettersom de bare eksisterer i et lukket system. De har etter hvert derfor fått betydelig verdi ved omsetning av fiskefartøy. Til tross for at lovens ordning er at fisketillatelser ikke er omsettelige, er den praktiske virkelighet at formålet med en rekke fartøytransaksjoner først og fremst er å overføre tillatelsen, og ikke fartøyet. Overtakelse av fartøyet er i mange tilfeller bare et nødvendig skritt for å komme i posisjon til å kunne overta fisketillatelsen. Nordeas avtale med SUS om det påfølgende resalget av «Barents Eagle» uten fisketillatelser til et USA-basert selskap, er et godt eksempel på et reelt sett rent kvotesalg.
- (27) Ettersom fiskerimyndighetene gir forhåndstilsagn til overføring av fartøy med fisketillatelse, og det på kjøpersiden også tas forbehold om at slikt tilsagn gis, betaler ikke kjøperen bare for en forventning om å få overta en tillatelse. Han betaler kun i forvisning om at rettighetsposisjonen blir oppnådd. Det finnes flere eksempler på at det i en fartøytransaksjon betales langt mer for fisketillatelsen enn for selve fartøyet.
- (28) Den bedriftsøkonomiske realitet er etter dette at det omsettes fisketillatelser, selv om det formelt skjer i tilknytning til en fartøytransaksjon. I forbindelse med strukturkvoter i kystfisket praktiseres og aksepteres til og med at tillatelsene omsettes *alene*. Situasjonen er da at selgeren forplikter seg til å kondemnere det fartøyet som tillatelsen opprinnelig var knyttet til, eventuelt at slik kondemnering skjer på kjøperens hånd.
- (29) Lagmannsretten har etter dette lagt et alt for formalistisk syn på fisketillatelsenes omsettelighet til grunn. Lagmannsretten overser dessuten at tillatelsene gjennom separat verdsettelse både transaksjonsmessig og regnskapsmessig er behandlet som et særskilt formuesgode, og altså ikke bare som et aksessorium til verdien av selve fartøyet - skrogverdien.
- (30) Måten tillatelsene behandles på i avgiftssammenheng bekrefter at de må anses som et særskilt formuesgode. Det vises her til Finansdepartementets uttalelse av 8. oktober 2008, der det heter at den økonomiske realitet ved overdragelse av fartøy i strukturingsøyemed er å overdra rettigheten, og at kjøp av fartøy i slikt øyemed er fritatt fra merverdiavgift, selv om fartøyet ikke tas i bruk i kjøpers fiskerivirksomhet.
- (31) Tilsvarende har underrettspraksis ved fastsettelse av grunnlaget for bergelønn for fiskefartøy sett bort fra det verdipotensial som ligger i fisketillatelsen. Det samme gjelder vanligvis når det i forsikringspoliser skal treffes avtale om forsikringsverdien for fiskefartøy.
- (32) Forskrift om behandling av fisketillatelser ved konkurs, tvangssalg mv. endrer ikke på dette. Forskriften gir ingen materielle regler om panterettens omfang ved realisasjon av fartøyet.
- (33) Det finnes ingen rettsavgjørelser som gir veiledning for løsningen. Hålogaland lagmannsretts avgjørelse 7. mars 2006 (Meløyfisk-dommen) (LH-2005-74236) gjaldt direkte bare illojal opptreden fra debitor i en deknings situasjon og gir ikke veiledning for spørsmålet i vår sak.
- (34) Det er heller ingen reelle hensyn som skulle tilsi at panthaver skal kunne hevde separatistrett også til verdien av tillatelsene.
- (35) Den ankende part har etter dette nedlagt slik påstand:
- «1. Nordea Bank Norge ASA dømmes til å betale Barents Eagle AS' konkursbo kr 14.750.000 - kroner fjortenmillionersjühundreogfemtitusen 00/100 - med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra 14.04.2007 til betaling skjer.
 2. Nordea Bank Norge ASA dømmes til å erstatte Barents Eagle AS' konkursbos omkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett.»
- (36) Ankemotparten - *Nordea Bank Norge ASA* - har i hovedsak anført:
- (37) Nordea har i tilsagnsbrevet stilt uttrykkelig krav om at alle nødvendige tillatelser fra norske fiskerimyndigheter skulle foreligge. Nordea har i brevet dessuten betinget seg at fartøyet hadde fisketillatelser av et visst omfang. Dersom kvotene i tillatelsene ikke ble økt, ville banken kreve selvskyldnerkausjon fra Barents Havfiske AS eller fra selskapets eiere. Disse betingelsene var innrettet mot omfanget av de sikkerheter som skulle foreligge for lånet. Betingelsene kan ikke bare anses som et krav om at fangstgrunnlaget skulle være tilstrekkelig til å sikre en nødvendig kontantstrøm i prosjektet.
- (38) Et krav om at fartøyet hadde de nødvendige tillatelser fremgår uansett av de sikkerhetsdokumenter som ble utstedt da engasjementet ble etablert. Følgelig må det i forholdet mellom partene anses som avtalt at banken skulle kunne nyttiggjøre seg tillatelsene i en deknings situasjon. Dette ble

ytterligere understreket gjennom den erklæringen selskapet avga da deknings situasjonen oppstod. I erklæringen forpliktet selskapet seg til ikke å disponere over fisketillatelsene uten bankens samtykke. Selskapets styre har også avgitt regnskaper der verdien av tillatelsene er særskilt angitt. Det ble i note til regnskapet dessuten opplyst at fiskerettighetene var pantsatt for egen gjeld.

- (39) Det har i alt bankhåndverk og i en samstemt juridisk teori vært lagt til grunn at det er så nær tilknytning mellom en fisketillatelse og fartøyet at panterett i fartøyet ved realisasjon også gir rett til den merverdi som ligger i fisketillatelsene.
- (40) Det fremgår av regelverket at tillatelsene følger fartøyet, og ikke fartøyet eier. Det kan ikke disponeres over tillatelsene overfor tredjemann uten at det samtidig også disponeres over fartøyet, enten ved at fartøyet overdras eller ved at det kondemneres. Fartøyet er dermed et redskap for å kunne utnytte tillatelsene. Selv om overføring av selve tillatelsen ofte er mer sentralt i en fartøytransaksjon enn en overføring av skipet, er fartøyet likevel nøkkelen til all omsetning av tillatelser.
- (41) Ordningen etter den tidligere eierskapsforskriften om sikkerhet for kredittgiver i forbindelse med tvangssalg av fiskefartøy - som fortsatt gjaldt på det tidspunktet som er aktuelt for nærværende sak - er blitt videreført i ny forskrift om behandling av fisketillatelser ved konkurs og tvangssalg mv. Både eierskapsforskriften og den nye forskriften legger opp til at panthaver skal kunne selge fartøyet med tilhørende tillatelser etter at kjøperen har fått forhåndstilsagn fra fiskerimyndighetene om tildeling av fisketillatelse. Ordningen må forstås slik at panthaver skal kunne benytte hele vederlaget til nedregulering av pantegjelden; ikke bare den delen som kan tilbakeføres til selve skrogverdien av fartøyet.
- (42) Reelle hensyn begrunner en løsning der panteretten også omfatter den del av salgsvederlaget som kan henføres til verdien av fisketillatelsen. Et slikt omfang av panteretten virker kredittskapende og er avgjørende for prisingen av lånefinansiering i fiskeriene. Et fiskefartøy er på grunn av driftsmiljøet utsatt for forringelse; en panterett som også omfatter verdien av fisketillatelsene virker derfor stabiliserende på verdien av sikkerheten over tid.
- (43) En mer avgrenset panterett har begrenset betydning for personalkreditten ettersom det ikke er uvanlig at alle kreditors aktiva er pantsatt. En usikret kreditor er uansett ikke beskyttet mot at fisketillatelsen overføres til en kjøper ved salg av fartøyet, eller ved overføring av tillatelsen mot at selger eller kjøper forplikter seg til å kondemnere fartøyet. Dersom det skal foretas en avveining av hensynet til personalkreditten mot hensynet til realkreditten, må mulighetene for å kunne utnytte en fisketillatelse i finansieringen av fiskerivirksomheten veie tyngst.
- (44) Hensynet til notoritet er ivaretatt ved at det er full notoritet over pantsettelsen gjennom pantedokumentene og registrering av skipspantobligasjonen i Skipsregisteret.
- (45) Det gir ingen veiledning for spørsmålet i saken at lovgiver på andre områder der det gjelder krav om tillatelse for utnyttelse av naturressursene, har valgt å lovfeste adgangen til å pantsette tillatelsene. De tillatelser det da er tale om er dessuten gjort direkte omsettelige. Det kan for rekkevidden av pant i fartøy med fisketillatelse ikke trekkes noen antitese av at det er laget spesialløsninger for pantsettelse av andre typer tillatelser.
- (46) Ankemotparten har etter dette nedlagt slik påstand:
- «1. Anken forkastes.
2. Nordea Bank Norge ASA tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett, Borgarting lagmannsrett og Oslo tingrett.»
- (47) **Mitt syn på saken**
- (48) Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem.
- (49) Innledningsvis finner jeg grunn til å redegjøre for fiskerilovgivningens regler om de ulike typer tillatelser som kreves i fiskeriene. Regelverket viser i hvilken grad disse tillatelsene er knyttet til det enkelte fartøy, herunder eventuelle muligheter til å overføre tillatelsene til andre fartøyer. Dette er, som jeg kommer tilbake til, sentralt for det panterettslige spørsmål saken reiser.
- (50) For å kunne benytte et fartøy til ervervsmessig fiske eller fangst, kreves *ervertillatelse* fra departementet. Dette følger av lov av 26. mars 1999 nr. 15 om retten til å delta i fiske og fangst - heretter deltakerloven - § 4 første ledd. Ervertillatelse er et grunnvilkår for å kunne utøve fiske. Ervertillatelsen gis til fartøyet eier for ett bestemt fartøy. Tillatelsen gir ikke rett til å benytte annet fartøy, jf. § 4 andre ledd.

- (51) Etter deltakerloven § 9 kreves departementets samtykke til endringer i eiersammensetningen av rederi som eier merkeregistrert fartøy. Ervervstillatelsen faller etter § 10 bort når eieren taper eiendomsretten til fartøyet, herunder ved tvangssalg, kondemnering eller forlis.
- (52) Etter deltakerloven § 12 kreves *spesiell tillatelse* dersom det skal fiskes etter visse arter eller med spesielle redskaper. Fiske med trål og etter reke krever slik tillatelse. Spesiell tillatelse forutsetter at det foreligger ervervstillatelse, jf. § 13. I likhet med ervervstillatelse gis spesiell tillatelse til fartøyets eier for ett bestemt fartøy. Heller ikke denne tillatelsen kan benyttes på annet fartøy enn det tillatelsen gjelder for. Men som jeg straks kommer til, kan det søkes om adgang til å få overføre tillatelsen til et erstatningsfartøy. Den spesielle tillatelsen faller etter § 18 bort dersom ervervstillatelsen bortfaller. På samme måte som for ervervstillatelse, faller spesiell tillatelse også bort dersom eieren taper eiendomsretten til fartøyet.
- (53) Det er i forskrift av 13. oktober 2006 nr. 1157 om spesielle tillatelser til å drive enkelte former for fiske og fangst, bl.a. gitt bestemmelser om adgangen til å føre en spesiell tillatelse over på nytt fartøy. Forskriftens § 1-3 bestemmer i bokstav a at et fartøy som har slik tillatelse, kan skiftes ut med et brukt eller et nytt fartøy. Videre bestemmer § 1-5 første ledd at det ved utskifting kan gis forhåndstilsagn om ny spesiell tillatelse for et ubestemt erstatningsfartøy.
- (54) Departementet kan etter deltakerloven § 21 dernest gi årlig forskrift med bestemmelser om vilkår for adgangen til å delta i et bestemt fiske - såkalt *deltakeradgang*. Slike bestemmelser er gitt i forskrift av 18. november 2008 om adgangen til å delta i kystfartøygruppens fiske for 2009. Forskriften § 39 bestemmer at adgang til å delta i slikt fiske ikke kan overføres til annet fartøy uten særskilt tillatelse. Dersom fartøy som har deltakeradgang selges, kan ny eier etter § 40 gis adgang til å delta i fisket. Selgers adgang til å delta i fisket med erstatningsfartøy vil da falle bort. Ved utskifting av fartøy med deltakeradgang kan eieren etter § 42 gis tillatelse til å delta i fisket med et erstatningsfartøy. Når slik tillatelse gis, bortfaller adgangen til å delta i fisket med utskiftingsfartøyet.
- (55) For å kunne delta i fiskeriene er det imidlertid ikke tilstrekkelig å ha ervervstillatelse, spesiell tillatelse eller deltakeradgang. Deltakelse i fiskeriene krever også tildeling av *kvote*. Etter 1. januar 2009 fastsettes og tildeles slike kvoter i henhold til havressursloven § 11 og § 12. Fastsettelsen foretas gjennom forskrift. Frem til 1. januar 2009 foregikk fastsettelse og tildeling av kvoter i medhold av tilsvarende bestemmelser i lov om saltvannsfiske.
- (56) Forskrift 4. mars 2005 nr. 193 om *strukturkvoteordning mv. for havfiskeflåten* gir bestemmelser om at et rederi som eier et fartøy som blir kondemnert, kan få tillatelse til at de enkelte kvotene som ellers ville blitt tildelt for fiske med dette fartøyet, fiskes med ett eller flere andre fartøy; såkalte strukturkvoter. Forskriften tillater i § 5 at tildelt strukturkvote utnyttes mellom samarbeidende rederier eller av en sammenslutning av rederier som definert i forskriften § 4. Innenfor en slik gruppering gir regelverket altså en viss fleksibilitet med hensyn til hvorledes kvotene utnyttes. For øvrig bestemmer forskriftens § 7 tredje ledd at strukturkvote er tildelt for fiske med det enkelte fartøy, og kan ikke overdras.
- (57) Etter forskrift av 7. november 2003 nr. 1309 om spesielle *kvoteordninger for kystfiskeflåten* er det strukturkvoteregler for fartøy som må ha deltakeradgang for å kunne delta i fisket. Forskriften åpner i § 8 for at kvote som er tildelt et bestemt fartøy, kan fiskes med ett eller flere andre fartøy som strukturkvote uten at det stilles krav om at slike andre fartøy tilhører et samarbeidende rederi mv. Slik tillatelse forutsetter at fartøyet som er tildelt kvoten, blir kondemnert. I tillegg kreves at alle deltakeradganger og konsesjoner knyttet til slike fartøy blir oppgitt.
- (58) Før jeg nærmere vurderer og kommenterer hva dette regelverket innebærer for vårt panterettslige spørsmål, vil jeg se på hva partene har avtalt om omfanget av panteretten i saken her.
- (59) Etter min oppfatning må betingelsene i både lånetilsagnet, pantobligasjonen og kassekredittkontrakten forstås slik at banken hadde forbeholdt seg sikkerhet i fartøyets fisketillatelse. Ved at selskapet aksepterte disse vilkårene, ble det derfor etablert en avtale mellom partene om at pantet også skulle omfatte disse rettighetene. Jeg legger her særlig vekt på at banken ved siden av å ta inn en betingelse i tilsagnsbrevet om at alle nødvendige tillatelser fra norske fiskerimyndigheter måtte foreligge, også hadde stilt vilkår om en sidesikkerhet i form av selvskyldnerkausjon for det tilfellet at fartøyets fangstkvoter ikke ble økt slik som angitt. Slik kausjon ble senere stilt av Barents Havfiske AS i henhold til forbeholdet. Dette vilkåret kan vanskelig forstås annerledes enn at fisketillatelsene var viktige som sikkerheter i en deknings situasjon. I motsatt fall hadde ikke banken hatt behov for å kreve at en uendret

- fangstkvote ble kompensert med en tilleggssikkerhet i form av en selvskyldnerkausjon.
- (60) Ankende part kan etter dette ikke høres med at betingelsene i lånetilsagnet mv. bare var satt for å sikre et driftsgrunnlag som gav tilstrekkelig kontantstrøm og betjeningsevne i en driftssituasjon. En slik oppfatning er heller ikke i samsvar med opplysningene i årsregnskapet som selskapets styre avga for 2002. I note 7 til regnskapet heter det som nevnt at fiskerettighetene er «pantsatt for egen gjeld». Dette bekrefter etter min oppfatning at også selskapet så fiskerettighetene som pantsatt i henhold til avtale.
- (61) Jeg går så over til å se på spørsmålet om den verdi som ligger i en fisketillatelse, kan likestilles med et bestemt formuesgode som det etter panteloven § 1-2 andre ledd kreves lovhjæmmel for å kunne pantsette.
- (62) Jeg er kommet til at fisketillatelsene ikke kan anses som et bestemt formuesgode i pantelovens forstand. For det første fremgår det av regelverket for de ulike typer av fisketillatelser at de er gitt for ett bestemt fartøy, se deltakerloven § 4, § 12 og § 21. For det annet er det for visse tillatelser sagt uttrykkelig at de er uoverdragelige, se strukturkvoteforskriften for havfiskeflåten § 7 tredje ledd. Den fleksibilitet som strukturkvoteforskriften for havfiskeflåten § 5 om rederisamarbeid etc. gir for selve utnyttelsen av tillatelsen, endrer ikke på grunnprinsippet om tillatelsens tilknytning til et fartøy. Det samme gjelder adgangen etter strukturforskriften for kystfiskeflåten § 8 til å overdra kvote til et eller flere fartøy. Denne adgangen er uløselig knyttet til at selgerens fartøy kondemneres, og at alle rettigheter til deltakeradgang og konsesjoner knyttet til slike fartøy oppgis. En fisketillatelse kan dermed aldri overføres uten at det samtidig disponeres over fartøyet, enten ved at fartøyet som rettigheten er knyttet til, overdras til ny eier, eller ved at selger påtar seg en forpliktelse til å kondemnere fartøyet etter at tillatelsen er overført.
- (63) Det kan riktignok hevdes at adgangen etter regelverket til å foreta utskifting av fartøy og til å føre fisketillatelsen over på et erstatningsfartøy, se bl.a. forskriften av 13. oktober 2006 nr. 1157 § 1-3, innebærer at fartøy og fisketillatelse ikke kan ses på som uatskillelige. Jeg er likevel kommet til at den verdi som tillatelsen representerer, i omsetningssammenheng ikke kan skilles fra det formuesgode som tillatelsen knytter seg til, men må anses som en del av dette, se slik også Skoghøy, Panterett 2. utg. side 39-40.
- (64) Det er her grunn til å nevne at eieren av «Barents Eagle» etter avtaleverket rundt pantsettelsen er uberettiget til å disponere over fisketillatelsene uten samtykke fra panthaver. Nåværende regelverk legger dessuten opp til en effektiv kontrollmulighet for panthaver. Det er et krav om at panthaver «skal være orientert ved alle typer søknader som innebærer en reduksjon av fartøyet driftsgrunnlag». Det må fremlegges dokumentasjon for dette, alternativt må fiskerimyndighetene varsle panthaver, jf. § 2 i forskrift om behandling av fisketillatelser ved konkurs og tvangssalg mv. av 28. september 2007.
- (65) Både avtalerettslige og regulatoriske forhold danner derfor grunnlag for å se forbindelsen mellom fartøy og tillatelse som svært nær. Jeg legger ved vurderingen av om verdien av fisketillatelser er omfattet av skipspantet, særlig vekt på betydningen av reglene i forskriften om behandlingen av fisketillatelser ved konkurs mv. Opprinnelig fantes slike regler i forskrift om eiendomsrett til fiskefartøy av 18. juli 1956 med senere endringer, heretter kalt eierskapsforskriften. Det fremgikk av forskriften at fiskerimyndighetene ved tvangsrealisasjon av et fiskefartøy, som hovedregel måtte ha tildelt de nødvendige fisketillatelser til kjøperen før et bud på tvangsauksjon kunne stadfestes. Unntak gjaldt bare for en finansinstitusjon som avga bud for «å redde en fordring som tilhører» finansinstitusjonen og som denne har panterett for i fartøyet. Det tidligere regelverket er nærmere beskrevet i Fiskeridepartementets høringsnotat til nye regler om «Behandling av fisketillatelser ved tvangssalg, konkurs mv.» av 22. mai 2007. Det fremgår av notatet at departementet ved innføringen av den nye deltakerloven, som trådte i kraft 1. januar 2000, gav uttrykk for at denne forståelsen skulle legges til grunn for forskriftshjæmmelen i lovens § 7 tredje ledd.
- (66) Regler av tilsvarende innhold er nå videreført i ny forskrift om behandling av fisketillatelser ved konkurs og tvangssalg mv., i kraft fra 28. september 2007. I likhet med ordningen etter den tidligere eierskapsforskriften, bestemmer forskriften § 4 at panthaver midlertidig kan overta fartøyet og de tillatelser som er knyttet til det. Dersom fartøyet ikke er videresolgt innenfor den perioden de midlertidige tillatelsene gjelder for, faller disse bort.
- (67) Alle bestemmelsene i forskriften har som forutsetning at panthaver skal beskyttes også hva gjelder de tillatelser som er knyttet til fartøyet. I så måte effektiviserer ordningen etter forskriften de

privatrettslige avtalene mellom partene om pantsettelse.

- (68) Jeg er etter dette kommet til at både tidligere og någjeldende forskrift må forstås slik at panthaver skal kunne benytte hele vederlaget til nedregulering av pantegjelden; ikke bare den delen som kan tilbakeføres til selve skrogverdien av fartøyet. På grunn av sammenfallende regelsett, har virkningstidspunktet for den någjeldende forskriften ikke betydning i saken.
- (69) Det må med utgangspunkt i forskriften kunne legges til grunn at den rådende oppfatning er at panthaver ikke bare skal kunne nyttiggjøre seg fartøyets skrogverdi, men også skal ha separatistrett for den verdi som fisketillatelsen utgjør i dekningsomgangen. Ankende part har ikke bestridt at en slik rådende oppfatning gjør seg gjeldende i kredittpraksis. Ettersom vi befinner oss på et område med betydelig kredittgivning, må bransjepraksis etter min oppfatning tillegges vekt ved tolkningen av hva fartøypantet omfatter etter loven.
- (70) Den tolkning jeg så langt har gitt uttrykk for, støttes av reelle hensyn. Jeg viser her til foredraget til den kongelig resolusjonen om fastsettelse av forskrift om behandling av fisketillatelser ved konkurs, tvangssalg mv. (PRE-2007-09-28-1091) Der heter det bl.a.:
- «For fiskerne vil det først og fremst være et spørsmål om å få en hensiktsmessig tilgang til kreditt, både i forhold til pris og grad av egenkapital. Det er helt nødvendig med god tilgang på lånekapital dersom en skal ha en fiskeflåte som er moderne både med tanke på fangseffektivitet, sikkerhet og for å få gjennomført den vedvarende strukturtilpasningen av flåten.
- Det ligger videre klart innenfor deltakerlovens formål å vektlegge fiskeflåtens finansieringsbehov og behov for kreditt, for å kunne drive et lønnsomt fiske og derigjennom bidra til økt verdiskapning, jf. bl.a. deltakerloven § 1 bokstav b, som fastsetter at lovens formål blant annet er å 'øke[] lønnsomheten og verdiskapningen i næringen [...]'
- Departementet ser det således slik at det er nødvendig med regler som skaper forutberegnelighet og trygghet for kredittyttere som igjen vil forbedre tilgangen på finansieringen for fiskerinæringen. ...»
- (71) Selv om disse uttalelsene direkte knytter seg til deltakerloven, og ikke er et forarbeid til panteloven, har de som sådan stor relevans for bedømmelsen av hva panterett i et fartøy med fisketillatelse naturlig må omfatte etter loven. Jeg viser her også til hva jeg har sagt tidligere om den betydning den rådende oppfatning i kredittpraksis bør ha for lovtolkningen i et spørsmål som dette.
- (72) Jeg kan ikke se at det tolkningsresultatet jeg her har kommet til, endres av at verdien av fisketillatelsene behandles som et eget immaterielt driftsmiddel etter skatteloven. Jeg kan heller ikke se at bedømmelsen påvirkes av at verdien av tillatelsene ikke inngår i grunnlaget for beregning av bergelønn og normalt heller ikke i grunnlaget for beregning av forsikringsverdi. I forsikringsammenheng har bevisføringen dessuten vist at bildet ikke er entydig. For øvrig er de løsninger som er valgt på andre områder, begrunnet i andre hensyn enn dem som kan tillegges vekt ved den panterettslige bedømmelsen.
- (73) Jeg nevner avslutningsvis at bestemmelser i spesiallovgivningen som gir adgang til særskilt pantsettelse av utvinningstillatelser i petroleumssektoren, konsesjoner i oppdrettsnæringen, og utmål i bergverkssektoren etc., etter min oppfatning ikke er til hinder for å anse verdien av en fisketillatelse som del av fartøypantet. Selv om pantsettelsesadgangen i de nevnte sektorene også gjelder pantsettelse av rettigheter til utnyttelse av naturressurser, styres hver sektor av individuelle hensyn og individuelle løsninger. De nevnte tillatelsene kan eksempelvis overdras som sådanne, jf. henholdsvis petroleumsloven § 10-12, akvakulturloven § 19 og bergverksloven § 62. Det er ikke tilfellet for fisketillatelser. Fisketillatelser knyttet til fiskefartøy minner i så måte mye om rettigheter og tillatelser knyttet til fast eiendom. Det er alminnelig enighet om at den verdiøkning slike tillatelser kan tilføre eiendommen, vil komme en panthaver til gode i en deknings situasjon, og før det blir noe til fordeling blant de usikrede kreditorene.
- (74) Ankemotparten har vunnet saken fullt ut. Ankemotparten skal da etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd ha erstattet sine omkostninger. Jeg er imidlertid kommet til at ankende part helt bør fritas for erstatningsansvar etter lovens § 20-2 tredje ledd. Avgjørelsen knytter seg til et område med betydelig kredittgivning. Avgjørelsen avklarer usikkerhet om tolkningen av panteloven og har derfor stor betydning for finansnæringen og kredittmarkedet.

- (75) Jeg stemmer for denne dom:
1. Anken forkastes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.
- (76) Dommer **Indreberg**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (77) Dommer **Flock**: Likeså.
- (78) Dommer **Øie**: Likeså.
- (79) Justitiarius **Schei**: Likeså.
- (80) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

- 1. Anken forkastes.*
- 2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.*